

Jitse Daniels

De opleiding Geschiedenis verengelt

Loopt het Nederlands gevaar?

In deze Hoog van de Toren evalueert redacteur Jitse Daniels de snelle trend richting internationalisering van de Nederlandse universiteiten en het hevige debat dat zich rondom dit onderwerp heeft gevormd. Hierbij wordt met name ingegaan op de internationalisering en de ‘verengelsing’ bij de opleiding Geschiedenis aan de Rijksuniversiteit Groningen. Hoe staat het met de internationalisering en de vermeende verengelsing, hoe staan staf en student hier tegenover en is er eigenlijk reden tot zorg? Ter beantwoording van deze vragen ging Daniels in gesprek met personeel en studenten van de opleiding.¹

Sinds het collegejaar 2017-2018 is de voertaal van de (officieel Nederlandse) opleiding Geschiedenis aan de RuG grotendeels veranderd naar het Engels in het kader van internationalisering. Dit past duidelijk binnen een bredere (inter)nationale trend, waar op de universiteiten en in de kranten buitengewoon veel om te doen is geweest. Terwijl internationalisering vurig nagestreefd wordt door het College van Bestuur van de RuG, wordt deze tendens luid bekritiseerd in de nationale kranten en op de universiteiten door personeel en studenten. De discussie wordt zodoende breed gevoerd, en niet op zijn minst onder de studenten aan de opleiding Geschiedenis in Groningen. Ik deel de bezorgdheid onder de studenten Geschiedenis die sinds de invoering van de Engelstalige hoorcolleges sterk voelbaar is, wat voor mij dan ook de voornaamste motivatie is om dit stuk te schrijven. Ondanks de lancering van een pilot van een Engelstalig curriculum in het collegejaar 2016-2017, heeft de invoering van het Engels als taal voor de hoorcolleges van het Nederlandse traject menig student overvallen. Extra schrijnend was het voor de eerstejaarsstudenten die zich voor dit schooljaar

hadden ingeschreven voor een Nederlandstalige studie, en vervolgens een grotendeels Engelse studie volgden. Zowel staf als student was hierover veelal erg ontevreden, terwijl het onzeker is hoe de toekomst voor de opleiding eruit gaat zien, en of deze zaken verbeterd zullen worden.

Het is daarom dan ook begrijpelijk dat het nationale debat over verengelsing en internationalisering van de universiteiten begin dit jaar heftig oplaaide vanuit de opleiding Geschiedenis in Groningen. Het debat werd al snel breder getrokken en naast de organisatie van de Nederlandse universiteiten werd de toekomst van het Nederlands in de academische wereld brandpunt van de discussie. Wordt het Nederlands langzaam volledig verdrongen als voertaal op de universiteiten? Raakt universitair geschoold Nederland straks vervreemd van de Nederlandse maatschappij? Vragen als deze vinden veel weerklank in de Nederlandse kranten. Bas Heijne, columnist voor het NRC, heeft deze zorgen onlangs nog treffend verwoord, en maakte duidelijk waar deze zorgen op gebaseerd zijn:

Nederlandse universiteiten en hogescholen maken nog altijd deel uit van de Nederlandse samenleving, waar taal bindmiddel bij uitstek is. Omdat die taal onmiskenbaar onder druk staat, lijkt het mij juist een taak van de universiteit er aandacht aan te geven – om het contact met de samenleving niet te verliezen, om de rijkdom van het Nederlands niet verloren te laten gaan.²

Dat deze bezorgdheid niet overdreven of voorbarig is, wordt bewezen door de meest duidelijke uitspattingen van verengelsing die inderdaad een alarmerend schrikbeeld vormen: studies Nederlandse literatuur die in het Engels gegeven moeten worden; verarming van de inhoud doordat vakken die op Nederland gericht zijn niet meer gegeven kunnen worden; docenten die het Engels niet goed beheersen waardoor het opleidingsniveau keldert, en ga zo maar door.³ In dergelijke situaties gaat de invoering van het Engels als de voertaal ten koste van de kwaliteit en inhoud van de studies, en raakt het Nederlands verwaarloosd. Elke docent aan een universiteit zal beamen dat het taalniveau van de studenten nog genoeg aandacht behoeft als deze de universiteiten betreden. Engels mag dan de taal van de wetenschap zijn, veruit de meeste Nederlandse studenten komen na hun studie nog altijd terecht op de Nederlandse arbeidsmarkt en dienen dus het Nederlands machtig te zijn. Door hen de kans te ontnemen hun Nederlandse taalvaardigheid verder op academisch niveau te ontwikkelen, wordt hen een deel van hun algemene ontwikkeling die een academische opleiding hoort te bieden onzegd. Dit alles zou reden genoeg moeten zijn voor de universiteiten om genoeg geld

en aandacht in het behoud van het Nederlands te steken.

Dit zijn slechts enkele redenen waarom een gehele verengelsing inderdaad reden tot zorg is. Maar het sluit deels Engelse studies, die wel degelijk meerwaarde kunnen hebben, niet uit. Internationalisering hoeft niet ten koste van het Nederlands te gaan, en het kan de inhoud van de opleiding wel degelijk verrijken, zo klinkt ook duidelijk een tweede geluid in het debat dat ook de studieadviseurs van de opleiding Geschiedenis laten horen. In hoeverre is het dan terecht om aan te nemen dat de verengelsing zo'n vaart zal lopen dat het Nederlands volledig in de verdringing raakt? Voor verduidelijking hierover ben ik rond gaan vragen om erachter te komen hoe de opleiding er wat betreft verengelsing nu voor staat, wat de sentimenten hierover zijn en in hoeverre er reden tot zorg is. Naast de studieadviseurs van de opleiding heb ik ook met Dr. Megan Williams gesproken, coördinator van de International Track van de opleiding en nauw betrokken bij de werkgroep die de internationalisering van de opleiding stuurt en adviezen schrijft voor het bestuur van de opleiding.

Het eerste dat mij op het hart gedrukt is, is dat niet vergeten moet worden dat het proces van internationalisering reeds jaren op gang is.⁴ Tot op zekere hoogte ontkomt geen universiteit of studie hieraan, en zich hieraan onttrekken is ook niet wenselijk voor een universiteit. Een zeker niveau van internationalisering is absoluut niet negatief, maar vernieuwt en verrijkt de studie juist in plaats van dat het taal- en opleidingsniveau schade berokkent. Dit is dan ook de grootste motivatie voor een deels geïnternationaliseerde opleiding en het aanbieden van een Engels traject, zo vertelde mevrouw Williams mij. Maar met de invoering van een volledig Engels traject sinds dit jaar, dat ten koste ging van het Nederlandse traject, is deze trend doorgeslagen, waardoor er volgens velen wel degelijk problemen voor studenten en voor de kwaliteit van de opleiding ontstaan.⁵ Voor veel eerstejaars betekenden de Engelse hoorcolleges een extra moeilijkheid die de stof voor hen nodeloos zwaarder maakte, hetgeen nog versterkt werd doordat de docenten slechts weinig tijd hadden om de colleges behoorlijk naar het Engels over te zetten. De eerstejaars zijn zodoende met name de dupe van de wegbezuiniging van Nederlandse hoorcolleges. De verontwaardiging hierover is onder studenten sterk voelbaar. Studenten zijn het er dan ook over eens dat de veranderingen te snel zijn doorgevoerd, dat de hoorcolleges voor de eerstejaars niet zonder pardon in het Engels overgezet hadden moeten worden, en dat hier geen valse verwachtingen over gewekt hadden moeten worden. Het valt te hopen dat deze misstand komend jaar rechtgezet

wordt. Dit is ook zeker het streven, zo vertelden de studieadviseurs mij. Hoewel er een chronisch geldgebrek bestaat op de gehele letterenfaculteit, wat het verbeteren van de huidige stand van zaken bemoeilijkt, is het daarom geruststellend te merken dat het aan de wil om het Nederlands op de opleiding zoveel mogelijk te behouden niet ontbreekt, waar zowel mevrouw Williams als de studieadviseurs mij van overtuigd hebben. De staf van de opleiding weet als geen ander dat het Nederlands niet weg te cijferen valt en nog even waardevol is als altijd, voor de opleiding en voor haar studenten, van wie een belangrijke minderheid zelf het onderwijs in zal gaan en voor wie het Nederlands extra waardevol zal zijn. Dit maakt het des te moeilijker te begrijpen waarom de Nederlandse hoorcolleges toch doelwit werden van bezuinigingen; had er bij financiële noodzaak niet op andere zaken bezuinigd kunnen worden wat de kwaliteit van het onderwijs minder schade berokkend had?

Komende jaren zullen we te weten komen of een andere oplossing gekozen gaat worden. Hoeveel zorgen moeten we ons nu maken om het oprukkende Engels? Akkoord, het Nederlands is nog steeds in grote mate aanwezig op de studie, en er lijkt nog voldoende mogelijkheid om het Nederlands tot zijn recht te laten komen. Het feit dat de staf van de opleiding geenszins voorstander is van nodeloze verengelsing, en het Nederlands als waardevol voor studie en student beschouwt, stelt zoals gezegd ook enigszins gerust. Dat neemt niet weg dat het volgens velen (waaronder ikzelf) een groot gemis is dat er op de letterenfaculteit van de RuG geen volledig Nederlandstalige studie Geschiedenis gevolgd kon worden dit jaar, en dat er zelfs een kans bestaat dat dit ook niet meer mogelijk gaat worden. Er gaat in mijn ogen wel degelijk wat verloren als er bij een studie als Geschiedenis in Nederland straks steeds minder Nederlandse literatuur voorgeschreven kan worden. Op die manier draagt de Nederlandse universiteit nog het hardst bij aan het langzaam verdrijven van de eigen taal uit de wetenschap, zoals bij bepaalde studies in Nederland al pijnlijk duidelijk te zien is.⁶ Hoewel de situatie nu nog niet al te treurig is, is er met het deels wegbezuinigen van het Nederlandse traject een gevaarlijk precedent geschapen voor de opleiding. Zolang de Nederlandse taal uit het hoger onderwijs wegbezuinigd kan worden vanwege geldgebrek of simpelweg uit naam van de internationalisering, loopt onze taal nog steeds het risico om in de toekomst verder verdrongen te worden uit de opleiding Geschiedenis in het bijzonder en de universiteiten van Nederland in het algemeen.

Des te belangrijker zal het zijn om te blijven onthouden hoe belangrijk

het is om nodeloze verengelsing - dat wil zeggen, verengelsing zonder dat het de inhoud van het onderwijs ten goede komt - koste wat kost te voorkomen, om het Nederlands niet uit de universitaire wereld te bannen. Voor de letterenfaculteiten, waar - zo doet de naam al vermoeden - taal een belangrijk en integraal onderdeel is van datgene wat onderwezen of onderzocht wordt, geldt dit des te meer. Het wordt tijd dat het College van Bestuur van de RuG in het bijzonder en Nederlandse universiteiten in het algemeen ook inzien dat dit het geld waard is. Nu er 206 miljoen euro vrij gaat komen voor het hoger onderwijs vanwege de afschaffing van de basisbeurs, zullen zij niet kunnen schuilen achter een geldgebrek; het zal aan hun eigen prioriteiten liggen of de verengelsing ten koste van het Nederlands zich doorzet. Zelfs al is de verengelsing nog niet overal even zorgwekkend, als de universiteit geen geld zal vrijmaken voor het behoud van voldoende Nederlandse studies, zal het Nederlands langzaamaan uit onze academische wereld kunnen verdwijnen. Naast dat het natuurlijk een bedroevende verarming van culturele en historische inhoud van vele studies zou betekenen, zal het de academische wereld en de hoogopgeleiden van Nederland, met hun blik op het buitenland gericht, sterk vervreemden van de rest van de Nederlandse samenleving. Ik vraag mij in het bijzonder af hoe een dergelijk beleid van vervreemding en intellectuele verwaarlozing van het Nederlands zich verhoudt tot één van de drie speerpunten van de Rijksuniversiteit Groningen, namelijk *Sustainable Society* - jawel, de speerpunten zijn alvast in het Engels.

Noten

1. Hiervoor dank ik de studenten die mij te woord hebben gestaan, beide studieadviseurs van de Opleiding Geschiedenis (Bob van der Borg en Hidde de Haas) en Dr. M. K. Williams, coördinator van de International Track van de Afdeling Geschiedenis en lid van de Faculaire 'International Classroom Working Group'.
2. Bas Heijne, "Koester het Nederlands", in *NRC* (27 januari 2018). <https://www.nrc.nl/nieuws/2018/01/27/koester-het-nederlands-a1590032>.
3. Lotte Jensen, "Studie Nederlandse Taal en Cultuur kan niet meer op het hoogste niveau beoefend worden," in *De Volkskrant* (15 december 2017). <https://www.volkskrant.nl/opinie/opinie-studie-nederlandse-taal-en-cultuur-kan-niet-meer-op-het-hoogste-niveau-beoefend-wordsen~a4545543/>. Dergelijke zaken zijn ook meermaals aanleiding geweest tot Kamervragen. Zie ook Peter Vasterman, "Keuze voor Engels schaadt de inhoud op de universiteit", in *NRC* (13 november 2017). <https://www.nrc.nl/nieuws/2017/11/13/keuze-voor-engels-schaadt-de-inhoud-op-de-universiteit-13989528-a1580911>.

4. Binnen de opleiding Geschiedenis laat zich dit op taalgebied zien door het groeiende gebruik van Engelse literatuur (maar ook het gebruik van Franse en Duitse literatuur) en het afnemende gebruik van Nederlandse literatuur;; internationalisering houdt bijna altijd een dominantere positie van het Engels in (zie Kees Willemen, “Pleidooi voor een meertalige universiteit”, 11 november, 2015. <http://groniek.nl/pleidooi-voor-een-meertalige-universiteit/>). Verder zijn er steeds meer buitenlandse docenten aangenomen binnen de opleiding, die in ieder geval de eerste jaren in het Engels lesgeven om de simpele reden dat zij het Nederlands nog onvoldoende beheersen.
5. Dr. Williams benadrukte dat het aanvankelijk wel degelijk de bedoeling was om twee trajecten – een Nederlandse en een Engelse – draaiende te houden, maar op de valreep werd bekend dat er te weinig middelen beschikbaar waren voor de extra arbeidsuren die nodig zouden zijn voor beide trajecten. Zodoende moest het Nederlands wijken voor een gat in het budget: alle hoorcolleges werden dit jaar in het Engels gegeven, ook voor een louter Nederlands sprekend publiek. Werkcolleges konden gelukkig nog wel in het Nederlands gevolgd worden, maar de tentamens waren dan weer deels in het Engels.
6. Jensen, “Studie Nederlandse Taal en Cultuur kan niet meer op het hoogste niveau beoefend worden,” in *De Volkskrant* (15 december 2017).